

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 1 (1960)

Δελτίον ΧΑΕ 1 (1959), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Νίκου Βέη (1883-1958)

Νεκρολογία. Νίκος Α. Βέης (BEES)

Μανόλης ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ, Ευγενία Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ

doi: [10.12681/dchae.701](https://doi.org/10.12681/dchae.701)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ Μ., & ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ Ε. Μ. (1960). Νεκρολογία. Νίκος Α. Βέης (BEES). *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 1, 3-10. <https://doi.org/10.12681/dchae.701>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Νεκρολογία. Νίκος Α. Βέης (BEES)

Μανόλης ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ, Ευγενία ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ

Δελτίον ΧΑΕ 1 (1959), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Νίκου Βέη (1883-1958)

ΑΘΗΝΑ 1960

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL
DOCUMENTATION
CENTRE

ePublishing

www.deltionchae.org

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ (ΒΕΕΣ)

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1958 ἡ διεθνῆς βυζαντινολογία καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη ἔχασαν τὴ φωτεινὴ φυσιογνωμία τοῦ Νίκου Βέη. Ἡ Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἐκλεκτὸς συνεργάτης, χορηγὸς καὶ πρόεδρος, θεώρησε χρέος τῆς νὰ τοῦ ἀφιερῶσει τὸν παρόντα τόμο.

Γεννήθηκε ὁ Νίκος Βέης στὴν Τρίπολη στὰ 1883, ἀλλὰ ἤδη ἀπὸ παιδι ἐγκαταστάθηκε μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴν Ἀθήνα. Τὰ ἐφηβικά του χρόνια καὶ τὰ φοιτητικὰ συμπίπτουν μὲ μιὰ ἐποχὴ ἐξαιρετικῆς πνευματικῆς ἀνθησις τῆς πρωτεύουσας. Σύλλογοι καὶ Ἐταιρεῖες μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς καλύτερους λογοτέχνες καὶ ἐπιστήμονες ὀργανώνουν διαλέξεις, διαγωνισμοὺς, ἐκδόσεις περιοδικῶν καὶ δημιουργοῦν ζύμωση πνευματικὴ, στὴν ὁποία κυριαρχοῦν τρεῖς κύριες τάσεις : συστηματικὴ ἔρευνα τοῦ βυζαντινοῦ καὶ μεταβυζαντινοῦ παρελθόντος καὶ τῆς νεοελληνικῆς λαογραφίας, ἐνημέρωση καὶ ἔνταξη τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας στὴν εὐρωπαϊκὴ, καλλιέργεια καὶ ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς γλώσσας.

Ὁ νεαρὸς Βέης, φοιτητὴς ἀκόμη, συμμετέχει ἐνεργὰ καὶ μὲ ἀδίστακτο θάρρος, πὺν τὸν ξεχώριζε ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, στὶς προοδευτικὰς αὐτὰς τάσεις, συνεργάζεται στὸ ριζοσπαστικὸ περιοδικὸ « Νουμᾶς » καὶ στὰ « Παναθηναῖα », συνδέεται μὲ τὸν Παλαμᾶ, τὸν Ψυχάρη καὶ ἄλλους δημοτικιστὰς λογοτέχνες, ἐνῶ παράλληλα φοιτᾷ στὴν Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπου τὰ μαθήματα τῶν κορυφαίων Γ. Χατζιδάκι, Ν. Πολίτη, Σπ. Λάμπρου, Σ. Βάσση, Γ. Σωτηριάδη, κατευθύνουν ὀριστικὰ τὰ ἐνδιαφέροντά του πρὸς τὰ βυζαντινὰ καὶ νεοελληνικὰ πράγματα. Ἐνῶ εἶναι ἀκόμη φοιτητὴς, ἐργάζεται στὰ χειρόγραφα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἐπιχειρεῖ ἱστοριοδιφικὰς ἐκδρομὰς στὴν Πελοπόννησο, ὅπου συγκεντρώνει λαογραφικὸ καὶ γλωσσολογικὸ ὕλικὸ καὶ καταλογογραφεῖ χειρόγραφους κώδικες¹. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρώιμων ἐρευνῶν του δημοσιεύει σὲ ἑλληνικὰ καὶ ξένα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καὶ τὸ 1903 βραβεύεται σὲ διαγωνισμὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἐταιρείας ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐπαινεῖ τὸν συγγραφέα τῆς « ἑξαισίας » συλλογῆς « Φιγαλεικὰ »,

1. Βλ. Ἐκλογή ἐκ τῆς ἀναγραφῆς δημοσιευμάτων τοῦ καθηγητοῦ Ν. Α. Βέη, 1940, ἀρ. 1 - 9.

ὡς « φιλόπονον καὶ ἐντριβῆ περὶ τὴν χρῆσιν ἰδιωτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας » καὶ ἐξαίρει τὴν μέθοδό του καὶ τὰ « πολύτιμα ἱστορικὰ ὑπομνήματα »¹. Κυριώτερος καρπὸς τῆς περιόδου αὐτῆς, τῆς προετοιμασίας τοῦ Νίκου Βέη, πού φθάνει ἕως τὸ 1909 καὶ περιλαμβάνει ἤδη πενήντα πέντε ἐπιστημονικὰ δημοσιεύματα², μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἢ μελέτη του στὸ περιοδικὸ « Βυζαντίς » (τ. Α', 1909, σ. 57 - 103) μὲ τὸν τίτλο : « Τὸ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας Χρονικόν, πηγαὶ καὶ ἱστορικὴ σημαντικότης αὐτοῦ ».

Ἀποφασιστικὲς γιὰ τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ νέου σοφοῦ στάθηκαν πολὺμηνες καὶ γόνιμες ἔρευνές του στὰ Μετέωρα στὰ 1908, 1909 καὶ 1910, « ἐντολῆ καὶ προστασίᾳ τῆς Βυζαντιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τῆς Βασιλικῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάρχου ». Ἐπειτα ἀπὸ ἐπίμονες ἀναζητήσεις στὶς Μονὲς τῶν Μετεώρων εὐτύχησε ὁ νέος ἱστοριοδίφης νὰ ἀνεύρει ἄγνωστα ἕως τότε χειρόγραφα. Χαρακτηριστικὸς γιὰ τὸ πάθος τοῦ ἐρευνητῆ εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος τὴν ἀμεση συγκίνησή του : « ...Καὶ θὰ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὴν τρομώδη συγκίνησίν μου ὅτε, διατρέσας τὸ προκείμενον παχύτατον εἰκονοστάσιον, ἐβεβαιώθην περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς μυστηριωδῶς ἐνώπιόν μου χαινούσης κρύπτῃς. Καὶ θὰ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὴν χαράν, τὴν μανικότητα, ἂν θέλετε ὑφ' ἧς κατελήφθην, ὅτε, ὑπὸ τὸ τρεμοσβύνον φῶς πτωχῆς τινος κανδήλας, διασπῶν τῶν ἀραχνῶν τοὺς ἱστοὺς εἰσῆλθον τὸ πρῶτον μόνος, κατάμονος, εἰς τὴν ἀποπνικτικὴν καὶ ζοφώδη κρύπτῃν καὶ ἀμυδρῶς διέκρινα σεσωρευμένας γύρω μου δεκάδας, δεκάδας χειρογράφων, ὄγκωδεστάτων, κονισαλέων, σχεδὸν ὅλων περγαμηνῶν. Πρὸς στιγμὴν ἐνόμισα, μάλιστα ὑπὸ τὸ διαλείπον σκίῳφως, ὅτι πρόκειται περὶ παθολογικῆς μου τινὸς καταστάσεως, δράματος, ψευδαισθήσεως ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου. Ἄλλ' ὄχι, τὰ χειρόγραφα ἦσαν πραγματικά, τὰ πολυτιμότερα ἴσως τῶν Μετεώρων, κεκρυμμένα ἐκεῖ πρὸ 120 τουλάχιστον ἐτῶν... ». Τὰ πρῶτα πορίσματα τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν ἐξέθεσε ἀμέσως σὲ χωριστὸ τεύχος καὶ στὸ περιοδικὸ « Βυζαντίς », ὅπου προανήγγειλε ἔκδοσιν τοῦ καταλόγου τῶν χειρογράφων, καθὼς καὶ καλλιτεχνικοῦ λευκώματος, πού θὰ περιεῖχε εἰκόνες ἀπὸ κώδικες χειρογράφους, μνημεῖα τέχνης καὶ μικροτεχνίας τῶν Μονῶν³. Τὸ λεύκωμα δὲν πραγματοποιήθηκε, ὁ κατάλογος τῶν χειρογράφων

1. Ἡ συλλογὴ μὲ τὸν τίτλο : Ἀρχαδικὰ γλωσσικὰ μνημεῖα. Δημόδη ἄσματα Φιγαλίας μεθ' ὑπομνημάτων στὸ « Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας », τόμ. 6ος, 1903, σ. 209 - 276. Ἡ κρίσις τοῦ Γ. Χατζιδάκι στὴν « Ἐκθεσι τοῦ Γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς Ἑταιρείας », ἀνάτυπον περ. « Ἀθηνᾶ », 1903, σ. 22 - 23.

2. Ν. Βέη, Ἐκλογή..., ἔ.ἀ., ἀρ. 1 - 55.

3. Ν. Α. Βέη, Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ τεχνικῶν ἐρευνῶν ἐν ταῖς Μοναῖς τῶν Μετεώρων, Ἀθῆναι 1910, τὸ ἀπόσπασμα βλ. σ. 19. Καὶ τοῦ ἴδιου,

ὅμως ἐτοιμάστηκε χωρὶς νὰ δημοσιευτῆ ὅσο ζοῦσε, ἀλλὰ βρέθηκε στὰ κατάλοιπά του καὶ ἐλπίζομε νὰ ἰδεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Ἀπὸ τὸ ὑλικὸ πάντως ποὺ ἀνακάλυψε καὶ κατέγραψε ὁ Βέης στὰ Μετέωρα, ἀντλήσε διάφορα θέματα, τὰ ὁποῖα περιέλαβε σὲ πολλὲς χωριστὲς μελέτες ἀπὸ τὸ 1910 καὶ ἔπειτα¹.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Βέη στὰ Μετέωρα μὲ τὴν ἀνακάλυψη 1124 χειρογράφων κωδίκων, ποὺ δὲν εἶχαν ἰδῆ οἱ προηγούμενοι ἐρευνητές, καὶ τὰ δημοσιεύματά του στοὺς δύο τόμους τοῦ περιοδικοῦ « Βυζαντίς », συνετέλεσαν ὥστε νὰ προσκληθῆ στὸ Μόναχο στὰ 1911, ὅπου καὶ ἐπῆγε « ἀρωγῆ τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας ». Ἐκεῖ συνδέθηκε μὲ τοὺς Heisenberg, Maas, Gerland καὶ καθιερώθηκε στὴ διεθνῆ Βυζαντιολογικὴ ἐπιστήμη, συνεργαζόμενος στὰ σημαντικώτερα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Στὰ 1912-1913 βρίσκεται στὸ Βερολίνο, ὅπου διδάσκει στὸ Φροντιστήριο Παλαιογραφίας καὶ Ἐπιγραφικῆς καὶ στὰ 1914 στὸ Φροντιστήριο τοῦ Deissmann, γιὰ τὴν καταγωγὴ καὶ τὴν γένεση τῆς Κοινῆς γλώσσας, καθὼς καὶ παλαιογραφικὲς ἀσκήσεις καὶ ἀναγνώσεις. Ἀπὸ τότε ἀνήκει στὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου. Τὴν περίοδο τοῦ Α΄ παγκοσμίου πολέμου παραμένει στὸ Βερολίνο, ὅπου μὲ συνθῆκες ἀντίξοες συνεχίζει τὶς μελέτες καὶ δημοσιεύσεις του, ποὺ γίνονται ὅλο καὶ εὐρύτερες σὲ περιεχόμενο καὶ σημαντικώτερες σὲ προσφορά. Ἀπὸ τὶς πλέον γνωστὲς μελέτες του τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι ἡ Συμβολὴ στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδας, ὅπου μὲ γνώση ἀσφαλῆ τοῦ χώρου, μὲ πλούσια χρῆση πηγῶν καὶ βιβλιογραφικὴ ἐνημερότητα, παρέχει ἓνα ὑπόδειγμα μεθόδου γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας². Τῆς ἴδιας ἐποχῆς καὶ ἐξ ἴσου σημαντικὴ εἶναι ἡ συνεργασία του στὴν ἔκδοση τῶν Ἰουδαϊκῶν ἐπιγραφῶν τῶν κατακομβῶν τὴν ὁποῖαν ἐτοίμαζε ὁ καθηγητῆς Nik. Müller καὶ μετὰ τὸ θάνατό του ἐξέδωκε ὁ Βέης³.

Ἄν καὶ ὁ « σκληροτράχηλος », ὅπως τοῦ ἄρεσε νὰ αὐτοαποκαλεῖται, βυζαντινολόγος δὲν εἶχε ἰδιαίτερη κλίση πρὸς τὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, ὥστε νὰ τὰ μελετήσῃ ἀπὸ ἀποψη τεχνοτροπίας, ἐν τούτοις εἶχε πλήρη συνείδηση τῆς ἱστορικῆς τῶν σημασίας καὶ οἱ μελέτες του οἱ ἀναφερόμενες στὰ βυζαντινὰ μνημεῖα μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἀπὸ τὶς εὐτυχέστερες. Εἶχε δημοσιεύσει, μὲ τὴν μεθοδικότητα ποὺ τὸν διέκρινε, ἐπιγραφικὰ μνημεῖα ἀπὸ τὰ Μετέωρα,

Σύνταγμα ἐπιγραφικῶν μνημείων Μετεώρων καὶ τῆς πέριξ χώρας μετὰ σχετικῶν ἀρχαιολογημάτων, περ. « Βυζαντίς », τόμ. Α΄, τευχ. Δ΄, 1909, σ. 557 - 626 καὶ ἰδίᾳ σ. 558 - 559.

1. Θεσσαλικὰ Χρονικά, τόμ. 7 - 8, Ἀθῆναι 1959, σ. 29 - 30.

2. N. A. Bees, Beiträge zur kirchlichen Geographie Griechenlands im Mittelalter und in der neueren Zeit, Oriens Christianus, Halbjahreshefte für die Kunde des christlichen Orients, Leipzig 1915.

3. Τὸν πλήρη τίτλο βλέπε Ἐκλογή..., ἔ.ἀ., ἀρ. 110.

μὲ ὄνόματα κτητόρων, ἀφιερωτῶν καὶ ζωγράφων τῶν Μονῶν¹. Τὸ 1917 δημοσίευσε ἐκτενῆ μελέτη του γιὰ τὰ ψηφιδωτὰ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων στὴν Κωνσταντινούπολη. Στὴν μελέτη αὐτὴ ἦρθε σὲ ὀξύτερη ἀντίθεση μὲ τὸν Heisenberg· ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τοποθετοῦσε στὸν 6^{ον} αἰῶνα τὸν περίφημο ψηφιδογράφο Εὐλάλιο, γνωστὸν ἀπὸ κείμενα τοῦ 12^{ου} αἰῶνα, ὡς καλλιτέχνη πού ἐργάσθηκε στοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους, ἐνῶ ὁ Βέης μὲ ἐπιχειρήματα τόσο φιλολογικὰ ὅσο καὶ εἰκονογραφικὰ, μὲ καταπληκτικὸ πλοῦτο γνώσεων κειμένων καὶ μνημείων, μὲ ἀψογή μέθοδο, ἀπέδειξε ὅτι ὁ Εὐλάλιος ἀνήκει στὸν 12^{ον} αἰῶνα καὶ ἐπομένως ἡ ψηφιδωτὴ διακόσμηση τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνήκει στὸν αἰῶνα αὐτόν, καὶ ὄχι στὸν 6^{ον}. Ἡ γνώμη αὐτὴ σήμερα εἶναι ἡ μόνη πού ἐπικρατεῖ².

Στὰ 1920 ἰδρύει ὁ Ν. Βέης στὸ Βερολίνο τὸ περιοδικὸ Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, τοῦ ὁποῦ ὁ τίτλος δείχνει τὴ θέληση τοῦ ἐκδότη νὰ ἐνώσει τὶς βυζαντινὲς μὲ τὶς νεοελληνικὲς σπουδὲς καὶ νὰ προβάλει τὴν συνέχεια καὶ ἐνότητα τοῦ βυζαντινοῦ καὶ νεοελληνικοῦ κόσμου. Μὲ διαλεχτὲς συνεργασίαι ξένων καὶ δικῶν μας, πού προσελκύει τὸ κύρος τοῦ ἐκδότη, κυκλοφορεῖ τὸ περιοδικὸ δύο φορὲς τὸ χρόνο, ἀπὸ τότε ὡς τὸ 1944, σὲ 17 τόμους. Ἡ ποιότητα τῆς ὕλης, τόσο τῶν βασικῶν μελετῶν, ὅσο καὶ τῶν βιβλιοκρισιῶν καὶ τῶν βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων, ὑψώνουν τὸ περιοδικὸ τοῦ Βέη σὲ ἐπιστημονικὸ ὄργανο ἀνώτατου ἐπιπέδου.

Στὰ 1925 ἐκλέγεται ὁ σοφὸς ἐρευνητὴς καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, στὴν ἔδρα τῆς Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας πού ἰδρύθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τότε, καὶ ἐπιστρέφει ὀριστικὰ στὴν πατρίδα. Ἡ πλούσια διδασκαλία του ἀνταποκρινόταν στὴ δίψα τῶν νέων καὶ οἱ ἀλλεπάλληλες παρεκβάσεις πολλὲς φορὲς ξεπερνοῦσαν τὸ κύριο θέμα στὴν παραδόση. Οἱ φοιτητὲς σάστιζαν ἐμπρὸς στὸ πλάτος τῶν γνώσεων καὶ θερμαίνονταν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ Δασκάλου γιὰ τὴν ἐπιστὴμὴ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Πολλοὶ ὠφελήθηκαν καὶ ἐπηρεάστηκαν ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἀληθινοῦ Δασκάλου.

Μὲ τὴν ἀφιξὴ του στὴν Ἑλλάδα ὁ Βέης συμμετέχει ἐνεργητικὰ στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ πνευματικὴ κίνηση τοῦ τόπου. Τὸ περιοδικὸ του, χωρὶς νὰ χάσει τὸν διεθνεῆ χαρακτῆρα του, πλουτίζεται καὶ σὲ νεοελληνικὰ θέματα καὶ τὰ Beihefte, οἱ αὐτοτελεῖς μονογραφίαι πού ἄρχισε νὰ ἐκδίδει ἤδη στὸ Βερο-

1. Βλέπε σ. 4 ὑποσ. 3 καὶ τοῦ ἴδιου, Βυζαντινοὶ ζωγράφοι πρὸ τῆς Ἀλώσεως. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς γραφικῆς, « Βυζαντίς », τόμ. Β', 1911 - 1912, σ. 457 - 473.

2. N. A. B e e s, Kunstgeschichtliche Untersuchungen über die Eulalios Frage und den Mosaikschmuck der Apostelkirche zu Konstantinopel. Repertorium für Kunstwissenschaft, Bd. XXXIX u. XL, Berlin 1917.

λίνο¹, συνεχίζονται μὲ πολλοὺς Ἑλληνας συνεργάτες, ὥστε συνολικὰ ἀποτελέσαν 41 τεύχη. Παράλληλα ὁ ἀκαταπόνητος ἐρευνητὴς συνεργάζεται στὰ περισσότερα, ἂν ὄχι σὲ ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἑλληνικὰ καὶ ξένα, μὲ ἀξιόλογες καὶ πρωτότυπες μελέτες. Τὸ ἀνανεωμένο ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν νεοελληνικὴ ἱστορία καὶ παιδεία ἐκδηλώνεται μὲ πλῆθος ἐργασίες ἀφιερωμένες σὲ λόγιους ἢ λογοτέχνες πρώτης σειρᾶς, στοὺς μεγάλους ὅπως στὸν Ρήγα, στὸν Κοραῆ, στὸν Σολωμὸ κ.ἄ.², ἀλλὰ καὶ στοὺς ἄγνωστους, λησμονημένους, ἢ ὀπωσδήποτε στὰ δεύτερα πρόσωπα τῆς ἱστορίας μας. Ἀξιόλογες ἐπίσης εἶναι οἱ συνεργασίες του μὲ συνθετικὰ καὶ ἄλλα ἄρθρα στὸ Λεξικὸ Ἐλευθερουδάκη, στὴν Παγκόσμια Ἱστορία, ἐκδόσεως Ἐλευθερουδάκη, στὴν Ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ Ἰσλάμ ποὺ ἐκδιδόταν στὴν Ὀλλανδία, καὶ στὴν Propyläen Weltgeschichte. Συνάμα ἡ χάρις τοῦ λόγου μὲ τὴν ὁποία ἦταν προικισμένος καὶ τὸ σπινθηροβόλο πνεῦμα του γοήτευαν τὸ πολυάριθμο ἀκροατήριον τῶν διαλέξεών του, ποὺ τὸν τιμοῦσε γιὰ ὁποιοδήποτε θέμα καὶ ἂν μιλοῦσε. Γιατὶ ὁ Βέης, ὁ σοφὸς ἐπιστήμονας, ἦταν καὶ ὁ ὁμιλητὴς ποὺ ὁ λόγος του ἀκτινοβολοῦσε τὸ πάθος του γιὰ τὰ θέματα ποὺ τὸν ἀπασχολοῦσαν.

Τὸ 1932 γίνεται πρόεδρος τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καὶ συνάμα χορηγός, γιὰτὶ παραχωρεῖ ἓνα μέρος τοῦ περιοδικοῦ του γιὰ τὴν δημοσίευση τῶν Πρακτικῶν τῆς³. Οἱ ἀνακοινώσεις του στὶς συνεδριάσεις δημοσιεύονται ὡς ἐκτενεῖς μελέτες, ἀπὸ τίς ὁποῖες πρὸ σημαντικῆς σημειώνονται ἐδῶ : Ὁ Ἐλκόμενος τῆς Μονεμβασίας, τὸ Χρησολόγιον τοῦ Βερολίνου καὶ ἡ σχετικὴ μὲ τὴν Ἐφεσο⁴. Ἰδιαίτερης σημασίας ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ του στὴν ὀργάνωση καὶ στὴν προετοιμασία γιὰ τὴν ἐκδοση τοῦ Corpus τῶν Ἑλληνικῶν Χριστιανικῶν Ἐπιγραφῶν τῆς Ἑλλάδος, ποὺ ἀνέλαβε ἡ ἴδια Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία. Ὁ μακαρίτης καθηγητὴς Lietzmann, ὁ καθηγητὴς Γ. Σωτηρίου, γραμματεὺς τότε τῆς Ἐταιρείας, καὶ ὁ Ν. Βέης ἀνέλαβαν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἐκδοση, ποὺ σχεδιάστηκε μνημειώδης. Ἐγένετο σημαντικὴ περισυλλογὴ ὕλικου ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ὁ Β' παγκόσμιος

1. Ὁ γενικὸς τίτλος εἶναι : Texte und Forschungen zur Byzantinisch - neugriechischen Philologie.

2. Βλέπε Ἐκλογή, ἔ.ἄ., ἀρ. 145 - 246.

3. Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher, τόμ. 10ος, 1932 - 1934, σ. 171 κ.ἔ. ὡς III. Abteilung, καὶ αὐτόθι, τόμ. 13ος, 1937, σ. 197 κ.ἔ. καὶ τόμ. 14ος, 1938, σ. 241 κ.ἔ.

4. Ν. Α. Βέης, 1) Ὁ Ἐλκόμενος τῆς Μονεμβασίας μετὰ παρεκβάσεων περὶ τῆς αὐτόθι Παναγίας τῆς Χρυσαιτίσεως, ἔ.ἄ., τόμ. 10, σ. 199 - 262. 2) Περὶ τοῦ ἱστορημένου Χρησολογίου τῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου (Codex Gr. fol. 62 - 297) καὶ τοῦ θρύλου τοῦ « Μαρμαρωμένου Βασιλῆα », αὐτόθι, τόμ. 13 (1936 - 1937), σ. 203 - 244 μς' καὶ 3) Μελετήματα σχετικὰ πρὸς τὴν Μεσαιωνικὴν Ἐφεσον καὶ τὸν καλούμενον Θεολόγον, ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν τόμο Β' εἰς μνήμην Γ. Οἰκονόμου, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, 1953 - 1954, Ἀθήναι 1957, σ. 263 - 283.

πόλεμος σταμάτησε την προσπάθεια του έργου, αν και άρχισε με τους καλύτερους επιστημονικούς και οικονομικούς οίκονους. Το μόνο μέρος που κυκλοφόρησε μέσα στην δυστυχία της Κατοχής ήταν το Α' τεύχος του Α' τόμου των επιγραφών της Πελοποννήσου από τον Βέη με τις επιγραφές του Ισθμού και της Κορίνθου¹. Η εργασία αυτή ήταν το επιστέγασμα μιας σειράς επιγραφικών μελετών που είχαν αρχίσει από τα νεανικά του χρόνια.

Στον Έλληνοϊταλικό πόλεμο του 1940-1941 υπηρέτησε στην πνευματική επιστροφή και, παρά την ηλικία του, δεν έδίστασε να επιχειρήσει παλαιογραφικές έρευνες μέσα στη ζώνη του πυρός, στην Β. Ήπειρο, ύφιστάμενος όλες τις κακουχίες του μετώπου².

Το 1941 έγινε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Στο διάστημα της Κατοχής δεν έπαυσε να εργάζεται έντατικά. Με διαταγή του Υπουργείου της Παιδείας πηγαίνει στη Μονεμβασία « πρὸς περιφρούρησιν των ἐκεῖ Βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν ἀντικειμένων... » (1943). Στην περιπετειώδη αυτή αποστολή ανακάλυψε τον 3^ο κώδικα του ναού του « Ἐλκομένου » που είχε επισημάνει στα νεανικά του χρόνια, στα 1906³. Το 1944 εξέδωσε τον τελευταίο τόμο — 17^ο — του περιοδικού του και αργότερα είχε αρχίσει να εκτυπώνει τον 18^ο, δεν ετύχησε όμως να τον ολοκληρώσει. Μετά τον πόλεμο, οι πολιτικές ανωμαλίες τον απομάκρυναν για δεύτερη φορά — η πρώτη ήταν στα 1935 — από την έδρα του στο Πανεπιστήμιο, στην οποία δεν επανήλθε. Η άδικη αυτή μεταχείριση εκ μέρους της Πολιτείας στάθηκε σταθερή αιτία πικρίας που τον ακόλουθησε έως τον τάφο του. Ωστόσο η επιστημονική του δραστηριότητα δεν μειώθηκε. Οι μελέτες του γύρω από τους ποιητές Παλαμά, Γρυπάρη, Μαλακάση αλλά και τους Κασάριο Δαπόντε και Χριστόφορο Άγγελο προωθούν την νεοελληνική επιστήμη. Από τις πυκνές ανακοινώσεις του στην Ακαδημία, ιδιαίτερα μπορεί να υπενθυμίσουμε όσες αναφέρονται στον Ρήγα και τον κύκλο του και στον Άνδρέα Κάλβο⁴. Έξ άλλου οι επανειλημμένες

1. N. A. Bees, Corpus der Griechisch - christlichen Inschriften von Hel- las, herausgegeben von H. Lietzmann, Nikos A. Bees (Βέης) und G. Soti- riu, Band I, Die Griechisch - christl. Inschriften der Peloponnes, herausgege- ben von Nikos A. Bees (Βέης). Lieferung 1: Isthmos - Korinthos, Athen 1941.

2. N. A. Βέη, Κατάλογος των χειρογράφων κωδίκων της Αγιοτάτης Μητρο- πόλεως Αργυροκάστρου. Ανάτυπο από την Έπετηρίδα του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών, 1953.

3. N. A. Βέη, Ο τρίτος κώδιξ της Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Καλαμά- τας, ανάτυπο από την Έπετηρίδα του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθη- νών, 1957.

4. Εκτός από τις νεοελληνικές μελέτες του Βέη τις δημοσιευμένες στο διά- στημα 1940 - 1958 στους τόμους της Νέας Έστίας και τις ανακοινώσεις του στα Πρα- κτικά της Ακαδημίας Αθηνών, μπορούν να σημειωθούν ξεχωριστά οι ακόλου- θες: α) Σεισμολογικά εκ των έργων του Κωνσταντίνου Κασαρίου Δαπόντε, ανάτυπον

ἀποστολές και περιοδεΐες του στην Θεσσαλία και τὰ Μετέωρα, όπου είχε την ευκαιρία νὰ ἐλέγξει τὰ χειρόγραφα, κειμήλια και μνημεία, ὅσα διασώθηκαν ἀπὸ τὶς καταστροφές τοῦ πολέμου, καθὼς ἐγνώριζε ὅσο ἴσως κανένας ἄλλος τὴν περιοχὴ μὲ τοὺς θησαυροὺς της, ἥδη ἀπὸ τὴν νεότητά του, προσφέρουν χρήσιμα βοηθήματα στὴν ἔρευνα και στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας¹. Συνάμα ἐξακολουθεῖ μὲ ἀπλοχεριὰ νὰ παρέχει τὴν συνεργασία του σὲ περιοδικὰ, ὄχι μόνον αὐστηρὰ ἐπιστημονικά, ἀλλὰ και σὲ ἐκλαϊκευτικοῦ τύπου ἔντυπα, μὲ πλούσια πάντοτε βιβλιογραφία· μὲ τὴν ἴδια καλωσύνη ἔγραφε προλόγους και εἰσαγωγές σὲ ἐκδόσεις και ἀνατυπώσεις κειμένων νεοελληνικῶν γιὰ τὸ εὐρύτερο κοινό, μὲ τὴν ἴδια σοφία συνδυασμένη μὲ προσωπικὴ χάρη ἔγραφε ἄρθρα σὲ περιοδικὰ και στὸν ἡμερήσιο τύπο, ὑψώνοντας ἔτσι και τὴν στάθμη τῆς ἐκλαϊκευσης. Στὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο πιθανὸν ὀφείλεται και ἡ προσωρινὴ του ἀνάμιξη στὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς χώρας μας. Ἐξελέγη βουλευτῆς, στὴν τελευταία δεκαετία τῆς εὐγενικῆς ζωῆς του, ἀκολουθώντας μὲ συνέπεια τὶς φιλελεύθερες δημοκρατικὲς ἰδέες, πού εἶχε ἐνστερνιστῆ ὡς παλαιὸ μέλος τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνώσης.

Ὁ Νίκος Βέης ἦταν ὁ πολυμερὴς ἐρευνητῆς πού εἶχε ὅμως τὴν ἰκανότητα στὸν κάθε κλάδο πού τὸν ἀπασχολοῦσε νὰ εἶναι ὁ εἰδικώτατος. Ἦταν αὐθεντία στὴ Βυζαντινὴ παλαιογραφία, ὅσο και στὴν ἐπιγραφικὴ και στὴν σφραγιστικὴ — μολυβδόβουλλα — στὴν Βυζαντινὴ φιλολογία και στὴν ἐκκλησιαστικὴ γεωγραφία ἢ στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς και μεταβυζαντινῆς περιόδου, στὴν ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν δεσποτάτων τῆς Φραγκοκρατίας ἢ στὴν ἱστορία τῆς παιδείας στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, στὴν ἱστορία τοῦ Ἀγῶνα ἢ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς κλάδους ἢ ἔρευνά του ἦταν πρωτοποριακὴ και ξεχώριζε μὲ τὴν αὐστηρότερη ἐπιστημονικὴ φιλολογικο-ιστορικὴ μέθοδο. Ἡ ἐπιστημονικὴ του ἐμπειρία, ἐνισχυμένη μὲ σπάνια μνήμη και συνδυασμένη μὲ ἐκπληκτικὴ ἐνημερότητα και γνώση τῶν δεδομένων, ὡς τὶς ἔσχατες λεπτομέρειες, ἐπέτρεπε ἀδόκητες συσχετίσεις. Οἱ ὑπομνηματισμοὶ τῶν κειμένων και ἐπιγραφῶν πού δημοσίευε ἀποτελοῦσαν συχνὰ μικρὲς πρωτότυπες μονογραφίες.

Τὴν βαθύτερη ἐνότητα σ' αὐτὰ τὰ ἐπιστημονικά πολυσχιδῆ ἐνδιαφέροντα προσέδιδαν ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ τὸ πάθος τῆς ἔρευνας, πού ἔφθανε στὰ

ἀπὸ τὴν Τριακονταετηρίδα τοῦ καθηγητοῦ Ν. Κρητικοῦ, τ. XXIV, σ. 243 - 275 [1943]. β) Ὁ Χριστόφορος Ἀγγέλου και ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα του, Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπιθεώρηση, τ. 3, 1947, σ. 372 - 378 και γ) Κάλβου ἔργα και ἡμέραι ἐν Ἑλβετία, Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τ. 23, ἀρ. 2, 1958, σ. 1 - 24. Ἀνακοινώθηκε στίς 16 Μαΐου 1942.

1. Θεσσαλικά Χρονικά, ἔ.ἀ., σ. 18 - 39.

ὄρια τῆς μανίας, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ πάθος γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, πὸν τὸν πίστευε ἀδιάσπαστο στὴ μεσαιωνικὴ καὶ στὴ νεώτερη ἱστορία του. Κάθε ἱστορικὴ ἐκδήλωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τόσο τοῦ Ἑλλαδικοῦ ὅσο καὶ τοῦ Μικρασιατικοῦ ἢ τῆς Βορείου Ἑλλάδος, μποροῦσε νὰ γίνῃ στόχος στὸ ἀνεξάντλητο ἐνδιαφέρον του.

Ἄν τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ Βέη μὲ τὸν ὄγκο του καὶ τὶς ἰδιοτυπίες του εἶναι θαυμαστό, τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πλούσιας ψυχικότητάς του μὲ τὸ ἀκατάβλητο σθένος, τὴν ἀνιδιοτέλεια καὶ τὴν φιλαλληλία, τὸν τοποθετοῦν ἀνάμεσα στοὺς σπάνιους ἰδεολόγους ἀνθρωπιστὲς τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ σοφὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, πὸν ἀφιέρωσε τὶς περισσότερες ὥρες τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτας στὴν ἔρευνα καὶ τὴν συγγραφὴ, στάθηκε συνάμα καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος τῆς καρδιάς, μὲ ἐξαιρετικὴ στοργὴ πρὸς τοὺς νέους καὶ τὴν πατρίδα. Ὅσοι ἀπὸ μᾶς εὐτύχησαν νὰ τὸν γνωρίσουν δὲν θὰ λησμονήσουν τὸν πλοῦτο καὶ τὴν χάρη τῆς διδασκαλίας του, οὔτε τὴν ἀνωτερότητα τοῦ χαρακτῆρα του.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ .
ΕΥΓ. Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ